

SOCIAL NATURE OF PEDAGOGICAL HERITAGE WITH THE PROBLEM OF DELINQUENT BEHAVIOR AMONG ADOLESCENTS

The article highlights the social characteristics of the content of educational heritage of delinquent behavior problems of adolescents, deals with the history and reasons for its occurrence.

Key words: delinquent behavior, maladjusted teenager, rehabilitation and educational work, disciplinary character, moral and normative regulation.

УДК 37.013.42

Зайченко Н.І.

ДІЯЛЬНІСТЬ ШКІЛ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ У 1920 – 1960-Х РР.

У статті здійснюється аналіз діяльності шкіл соціальної роботи у країнах Латинської Америки у 1920 – 1960-х рр. Автор характеризує умови їх організації у Чілі, Мексиці, Венесуелі, Колумбії.

Ключові слова: соціальна робота, “соціальні візитери”, школа соціальної роботи, Латиноамериканська асоціація шкіл соціальної роботи.

В історії розвитку соціальної роботи у країнах Латинської Америки умовно можна окреслити три етапи: класичний (з 1920-х – до середини 1960-х рр.), в межах якого відбувалося започаткування професіоналізації соціальної роботи, запровадження окремих соціальних програм захисту населення, заснування перших навчальних закладів професійної підготовки соціальних працівників; етап “реконцептуалізації” (з середини 1960-х – до початку 1980-х рр.), що характеризувався пошуком власного латиноамериканського шляху розвитку соціальної роботи з урахуванням соціально-історичних, регіонально-політичних, релігійно-етнічних, цивілізаційно-культурних відмінностей, зростанням функціональної значущості професійної соціальної роботи у регіоні; сучасний період (з початку 1980-х років), визначений глобалізаційними процесами у світі, інтернаціоналізацією соціальної роботи, інтенсифікацією діяльності соціальних працівників у країнах Латинської Америки на національному та міжнародному рівнях.

У 1920-х р. досвід діяльності європейських шкіл соціальної роботи, особливо у Бельгії та Німеччині, виявився необхідним для розбудови професійної освіти соціальних працівників у країнах Латинської Америки. До Чілі, Мексики та інших країн регіону було запрошено фахівців з країн Західної Європи з метою сприяння освітньому процесу у закладах підготовки соціальних працівників. До середини 1940-х р. зміст освіти перших шкіл соціальної роботи будувався за європейськими зразками, згодом, за північноамериканськими моделями, але вже у 1960-х р. в університетських школах соціальної роботи країн Латинської Америки здійснювалися спроби застосовувати оригінальні підходи до визначення складових теоретичної і практичної підготовки фахівців соціальної роботи.

Вивченню досвіду професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників в іспаномовних країнах присвятили свої праці зарубіжні вчені Х.Кінтана, А.Петрус, Х.Ортега, В.Нуньєс-Перес (Іспанія), Е.Евангеліста, М.Месина Поланко, А.Валеро Чавес, А.Варлеа (Мексика), Н.Алайон, Е.Андер-Егг, Г.Репетті (Аргентина), Н.Айлвін, М.Кесада, М.Нейра, М.Манріке (Чілі), Д.Гвардіола (Куба) та інші науковці.

В Україні у 1990 – 2000-х рр. питання теоретичних засад соціальної педагогіки і соціальної роботи вивчали О.Безпалько, І.Бех, І.Зверєва, Л.Коваль, Н.Лавриченко, І.Мигович, Л.Міщик, Ю.Поліщук, Г.Попович, С.Хлеб'як, Л.Штефан та інші вітчизняні дослідники. Окремі аспекти професійної підготовки соціальних працівників у зарубіжжі розглядали Л.Віннікова, Н.Гайдук, С.Когут, Н.Микитенко, В.Поліщук, О.Пічкара та інші науковці.

Мета статті – здійснити аналіз діяльності шкіл соціальної роботи у країнах Латинської Америки у 1920 – 1960-х рр., охарактеризувати умови їх організації.

У латиноамериканському регіоні Чілі – перша країна, в якій у 1920-х р. було розпочато організацію професійної освіти соціальних працівників. У соціально-історичному контексті країни передумовами до започаткування професіоналізації соціальної роботи були зростання робітничого руху, розроблення соціального законодавства 1924 – 1925 рр., прийняття конституції 1925 р. тощо. На початковому етапі розвитку соціальної роботи у Чілі (1920 – 1960-і рр.) професійна освіта соціальних працівників здійснювалася в умовах приватних і державних шкіл, у подальшому інкорпорованих до провідних університетів країни.

22 квітня 1924 р. відомий чилійський лікар А.Ріо (*A. del Rio*) звернувся до Хунти благочинності з пропозицією організувати школу для підготовки соціальних працівників (“соціальних візитерів”) за прикладом шкіл у Бельгії, з досвідом роботи яких він ознайомився під час подорожі до Західної Європи. Через місяць, отримавши позитивну відповідь, А.Ріо запросив до Сантьяго Р.Санда (*R. Sand*) – колегу, представника адміністративної ради центральної школи соціальної роботи Брюсселя, з проханням допомогти влаштувати заклад [1, с. 37].

Під проводом бельгійських, німецьких та французьких реформаторів 4 травня 1925 р. у Чілі була відкрита перша школа соціальної роботи, керівником школи було призначено бельгійську викладачку Ж.Берньєр (*J. Bernier*), яка до того мала досвід управління у вищій робочій школі у Брюсселі. Офіційно визнавалася назва – Школа благочинної соціальної роботи (“*Escuela de Servicio Social de la Beneficencia*”), призначена для підготовки “діячів – учасників у сфері охорони здоров’я” [1, с. 38].

Нова установа підпорядковувалася Хунті благочинності Сантьяго, що являла собою спадкоємицю адміністрації шпиталів для жебраків (створеній у 1832 р.), тому й першопочатковою концепцією школи був захист здоров’я населення і надання медичної допомоги. У подальшому назву школи було змінено на честь фундатора Алехандро Ріо – “*Escuela de Servicio Social Doctor Alejandro del Rio*”. У 1939 – 1954 рр. установу очолювала Л.Токорналь де Ромеро (*L. Tocornal de Romero*), перша директорка чилійського походження, яка була випускницею школи А.Ріо, працювала у закладах опіки дітей [2, с. 104].

Навчання у школі А.Ріо тривало три роки, поєднуючи теоретичну підготовку і практичну соціальну роботу у лікарнях, сирітських будинках, божевільнях, закладах невідкладної допомоги. У 1920-х р. потреба у професійних соціальних працівниках і в інших країнах Латинської Америки спонукала багатьох студентів регіону вирушати вчитися до чилійської школи соціальної роботи.

Школою А.Ріо було започатковано видання журналу “Соціальний захист” (“*Servicio Social*”), що здійснювалося безперервно до 1966 р. [1, с. 67].

1 січня 1971 р. школа А.Ріо була об’єднана зі школою соціальної роботи Чилійського університету. Її сучасною спадкоємицею є школа соціальної роботи Технологічного університету Сантьяго *Escuela de trabajo social de la Universidad Tecnologica Metropolitana de Santiago* [3].

У 1929 р. була заснована друга школа соціальної роботи у Чілі і у латиноамериканському регіоні, названа на честь Ельвіри Матте де Кручаги (*E. Matte de Cruchaga*), визнаної у суспільстві за благочинну діяльність, з ініціативи чоловіка Мігеля Кручаги Токорналя. Школа підпорядковувалася Чилійському Католицькому університету. До 1932 р. керівницею закладу була німецький педагог Л.Йоринссен (*L. Joerinszen*), яка раніше очолювала католицьку школу соціальної роботи у Мюнхені. У 1933 – 1964 рр. директорами працювали сестри Ребекка та Адріана Іск’ердо Філіпс (*R. у A. Izquierdo Phillips*). Цей період був відзначений пануванням християнського духу і тяжінням професійної соціальної роботи до участі у розв’язанні економічних проблем суспільства [2, с. 106].

До 1964 р. випускниками школи стали 494 соціальні працівники [4].

У 1970 р. школою Е.Матте було започатковано видання “Журналу соціальної роботи” (*Revista de trabajo social*).

Програми перших шкіл соціальної роботи були спрямовані переважно на практичну підготовку, аніж науково-теоретичну. Протягом перших років навчання передбачалося освоєння релігієзнавства, педагогіки, загальної психології, соціології, економіки, права, професійної етики та інших дисциплін. З середини ХХ ст. у зв’язку із зростанням інтересу до соціогуманітарного знання у школах соціальної роботи поступово запроваджувалися програми з дисциплінами соціальної психології, антропології, демографії.

У 1939 р. була задумана організація філії школи Е.Матте у м. Концепсьон, для керівництва якою була запрошена з Німеччини Т.Сандерс (*T.Sanders*), але проект виявився невдалим [1, с. 121].

У 1930-х р. у чилійському суспільстві активно обговорювалася ідея створення державних закладів професійної підготовки соціальних працівників. 14 травня 1940 р. президентом П.Агірре Серда був підписаний вищий указ про організацію шкіл соціальної роботи у містах Сантьяго, Концепсьон та Темуко, які підпорядковувалися Міністерству народної освіти. В указі відзначалося: “народна освіта з соціальної роботи у Чілі має за мету покращення умов життя населення за допомогою професійної підготовки соціальних працівників, які можуть обслуговувати і навчати індивідуально й колективно потребуючих соціальної допомоги” [1, с. 19-20].

Перша державна школа була відкрита у Сантьяго у серпні 1940 р., керівництво очолив видатний лікар Л.Кордова (*L.Cordova*). Державні школи на відміну від установ А.Ріо та Е.Матте отримували титул “соціальної допомоги”, згідно з декретом № 2619 від 10 червня 1941 р. Навчання у них тривало три роки, перші два роки здійснювалася теоретична підготовка, третій рік був присвячений виключно практичній діяльності в установах соціального захисту. У 1948 р. державні школи соціальної допомоги були інкорпоровані до Чилійського університету і на початку 1950 р. підпорядковувалися факультету юридичних та соціальних наук університету [2, с. 108].

Перша школа соціальної роботи у Мексиці була заснована у 1933 р. [5, с. 41]. Проект організації школи був підготовлений ще у 1926 р., але лише через сім років заходами викладачки Х.Нави Руїс (*J.Nava de Ruiz Sanchez*), яка вивчала досвід діяльності шкіл соціальної роботи у США, така установа була створена у Мексиці [6, с. 28].

За період з 1933 р. до 1980 р. у країні було відкрито 61 школу соціальної роботи, 44 з них – у 1968 – 1978 рр. Основна частина цих шкіл надавала спеціальну професійну освіту, а окремі – неповну вищу (ступінь ліценціата – першого циклу вищої освіти, що складав 4 роки навчання) [7, с. 178].

Статус університетської школи вперше отримала відкрита при Автономному університеті Нуево-Леона (*la Universidad Autonoma de Nuevo Leon*) у 1967 р. школа соціальної роботи, і перша програма підготовки викладачів соціальної роботи була запроваджена у 1975 р. у тому ж навчальному закладі [8, с. 157].

Перша школа соціальної роботи у Колумбії була заснована 22 жовтня 1936 р. з ініціативи М.Каруйї Вергари (*M.Carulla de Vergara*), випускниці школи соціальної роботи у Барселоні [9, с. 10].

На створення закладу надихнула діяльність шкіл соціальної роботи в інших країнах Латинської Америки, особливо чилійська школа Е.Матте де Кручаги. До школи було зараховано 20 учениць і групу з 10 соціальних помічників – “слухачів”. Школа ставила перед собою три основні завдання, а саме: особистісний розвиток учениць; підготовка до сімейного життя; професійна підготовка до служіння у суспільстві [9, с. 16].

У навчальному плані було передбачено освоєння дисциплін релігієзнавства, етики, філософії, психології, соціології, економічної теорії, правознавства, біології, педагогіки, демографії, суспільної благочинності і допомоги, соціального обслуговування тощо. В останньому семестрі тривала навчальна практика у лікарняних центрах, дитячих будинках, соціальних службах [9, с. 19].

Школа соціальної роботи у Боготі припинила існування у 1956 р., протягом 20 років випускниками закладу стали 95 “соціальних візитерів” [9, с. 22-23].

11 січня 1941 р. було відкрито першу школу соціальної роботи у Венесуелі, підвідомчу Міністерству охорони здоров'я і соціальної допомоги під керівництвом Л. де Вегас (*L. de Vegas*) [10, с. 303].

У 1945 р. була заснована Католицька школа соціальної роботи у Каракасі на чолі з І.Понте (*I.Ponte*). У 1952 р. Міністерством було скасовано обмеження щодо навчання у Католицькій школі чоловіків.

За часів диктатури П.Хіменеса (1952 – 1958 рр.) установа мала припинити діяльність, викладачі М.Мартинес (*M.Martinez*), Х.Сальдивія (*J. de Saldivia*) та інші були просто вигнані як опозиціонери режиму.

У 1958 р. з ініціативи Національної асоціації соціальних працівників Венесуели за підтримки міністра охорони здоров'я Е.Сантоса Мендоси розпочала діяльність школа соціальної роботи університету Венесуели (*la Escuela de trabajo social de Universidad Central de Venezuela*) [10, с. 304].

У подальшому у країні було засновано школи соціальної роботи Католицького університету Андреса Бейо (*la Universidad Catolica Andres Bello*), університету Оріенте (*la Universidad de Oriente*) та університету Сулії (*la Universidad del Zulia*).

Процес організації шкіл соціальної роботи здійснювався і у країнах Центральної Америки – Коста-Ріці (1942 р.), Панамі (1946 р.), Гватемалі (1949 р.), Сальвадорі (1953 р.), Гондурасі (1957 р.), Нікарагуа (1961 р.), Домініканській Республіці (1966 р.).

У 1960-х р. на різних професійних семінарах соціальних працівників, у ході IV Панамериканського конгресу соціального захисту активно обговорювалася ідея про створення об'єднання шкіл соціальної роботи країн Латинської Америки з метою зближення освітніх програм і координації їх роботи у різних країнах регіону. Латиноамериканська асоціація шкіл соціальної роботи (*Asociacion Latinoamericana de las Escuelas de Trabajo Social, ALAETS*) розпочала діяльність у м. Ліма (Перу) 13 листопада 1965 р. До початкового складу асоціації увійшли представники 25 шкіл соціальної роботи з 12 країн, а саме: Аргентини, Болівії, Венесуели, Гватемали, Гондурасу, Еквадору, Колумбії, Коста-Ріки, Панами, Парагваю, Перу, Чілі.

У липні 1974 р. у м. Сан-Хосе (Коста-Ріка) було засновано Латиноамериканський центр соціальної роботи, який мав опікуватися організацією професійного навчання з соціальної роботи у країнах регіону. Центр діяв до 1991 р. [1, с. 155-156].

Підсумовуючи зазначимо, що в 1920 – 1930-х рр. у країнах Латинської Америки під європейським впливом було розпочато організацію професійної освіти соціальних працівників. Чилійські школи соціальної роботи А.Ріо та Е.Матте, засновані у другій половині 1920-х р., стали зразковими у цьому процесі. Перші заклади професійної підготовки соціальних працівників мали практико-орієнтований характер, зміст освіти у них був побудований за європейськими програмами. Разом з тим діяльність шкіл соціальної роботи у країнах Латинської Америки у 1920 – 1960-х рр. була важливою складовою процесу розвитку професійної соціальної роботи у регіоні і сприяла становленню останньої як суспільно-організованої практики у конкретно-історичних умовах соціально нерівного світу. Тому ця діяльність потребує ретельного вивчення в подальших дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Neira, M. (1998) *Antologia del trabajo social chileno*. – Universidad de Concepcion. – 223 p.
2. Tella Peon, N. E. (coord.) (2004) *Trabajo social en algunos paises: Aportes para su comprension*. – Mexico, UNAM. – 275 p.
3. Universidad Tecnologica Metropolitana de Estado de Chile. – <http://trabajosocial.blogutem.cl/escuela-de-trabajo-social/> – Назва з екрану.
4. Escuela de trabajo social. Pontificia Universidad Catolica de Chile. – <http://www6.uc.cl/trabajosocial/site/edic/base/port/historia.php>. – Назва з екрану.

5. Mesina Polanco, M. La formacion del trabajador social en Colima. Tesis que para obtener el Grado de maestro en educacion. – Universidad de Colima, 2002. – 197 p.
6. Manual de trabajo social. Sanchez Rosado, M. (coord.). – Universidad Nacional Autonoma de Mexico, 2004. – 476 p.
7. Ribeiro, M., Lopez, R. E., Mancinas, S. E. Trabajo social y politica social en Mexico. – Revista Internacional de Ciencias Sociales y Humanidades, SOCIOTAM. – vol. XVII, № 2 (2007). – 175-200 pp.
8. Molina, M. L. M. El Trabajo Social en America Latina y Caribe. – Revista da Faculdade de Serviço Social da Universidade do Estado do Rio de Janeiro. – № 22. – 2009. – 149-161 pp.
9. Cifuentes Patiño, M. R., Gartner Isaza, L. La primera escuela de servicio social en Colombia. – Trabajo Social. Revista del Departamento de Trabajo Social, Facultad de Ciencias Humanas, Universidad Nacional de Colombia, 2006, № 8. – pp. 9-25.
10. Ruiz de Mateo, L. Sesenta anos del trabajo social en Venezuela. – Revista venezolana de analisis de coyuntura, enero – junio, ano / vol. VIII, numero 001, 2002. – Universidad Central de Venezuela, Caracas, pp. 303-308.

Зайченко Н.И.

**ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ШКОЛ СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЫ В СТРАНАХ ЛАТИНСКОЙ АМЕРИКИ
В 1920 – 1960-Е ГГ.**

В статье осуществляется анализ деятельности школ социальной работы в странах Латинской Америки в 1920 – 1960-е гг. Автор характеризует условия их организации в Чили, Мексике, Венесуэле, Колумбии.

Ключевые слова: социальная работа, “социальные визитеры”, школа социальной работы, Латиноамериканская ассоциация школ социальной работы.

Zaichenko N.I.

**THE ACTIVITY OF SCHOOLS FOR SOCIAL WORKERS IN THE LATIN AMERICA
IN THE 1920 – 1960S YEARS**

The activity of schools for social workers in the Latin America in the 1920 – 1960s years has been analyzed in the article. Author describes the organizational conditions of schools for social workers in Chile, Mexico, Venezuela, Colombia.

Key words: social work, “social visitors”, schools for social workers, Association of schools for social workers of the Latin America.

УДК 37.013

Корецька Л.О.

**СТАНОВЛЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ
СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЙ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ
НА ПІВДНІ УКРАЇНИ ІІ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ**

У статті розглядається питання впливу соціальних інституцій на соціально-педагогічну сутність соціального захисту дітей-сиріт, підкинутих дітей та нужденних в освітньо-виховному просторі Півдня України ІІ половини ХІХ – початку ХХ століть.

Ключові слова: соціальні інституції, опіка, піклування, виховання, діти-сироти, підкинуті діти, бездоглядні, сирітські суди, дворянські суди, притулки, будинки трудолюбства, доброчинність.

Актуальність обраної теми визначається необхідністю вивчення форм захисту дітей, які в ІІ половині ХІХ – початку ХХ століть перебували у дитячих і сирітських притулках. Адже в цей період у регіоні різко збільшилася кількість бездоглядних та підкинутих дітей, народжених поза шлюбом.